

ЕПИСКОП БАЧКИ Д-Р ИРИНЕЙ

**СВЕТОТО
ПРИЧАСТИЕ –
ЛЕК ЗА
БЕЗСМЪРТИЕ**

ЕПИСКОП БАЧКИ Д-Р ИРИНЕЙ
СВЕТОТО ПРИЧАСТИЕ –
ЛЕК ЗА БЕЗСМЪРТИЕ

Превод от сръбски: Хари Стоянов + *Google Lens*
11.07.2025–10.02.2026 г.

С благословията на Негово Преосвещенство д-р ИРИНЕЙ,
православен епископ на Нови Сад и Бачка

Заглавие на оригинала:

ЕПИСКОП БАЧКИ ДР ИРИНЕЈ
СВЕТО ПРИЧЕШЋЕ – ЛЕК БЕЗСМРТНОСТИ

Пето издание

БЕСЕДА
Нови Сад
2023.

ВЪВЕДЕНИЕ: ЕДИН ХЛЯБ И ЕДНА ЧАША

Вече две хиляди години, от Тайната вечеря (Мат. 26:26-28; Марк 14:22-24; Лука 22:19-20 и 1 Кор. 11:23-26) до днес, християните се причастяват по един и същи начин – от един Хляб и една Чаша, както е посочено в текста на Литургията на св. Василий Велики. Единството и уникалността на Църквата се основават на този факт. Църквата не е институция, която първоначално е съществувала въз основа на догматични и други предпоставки, а по-късно е решила, че е необходимо и полезно да се служи Светата Евхаристия. Напротив, Църквата всъщност съществува чрез Евхаристията или, по-точно, като Евхаристия. Предназначение на този факт намираме още в старозаветната епоха: „...всички ядоха една и съща духовна храна и всички пиха едно и също духовно питие“ (1 Кор. 10:3-4; срв. Изход 16:35; 17:6 и Втор. 8:3). Новият Завет е ясен: „...един хляб (*хлябът на Причастието*), едно тяло сме ние многото, понеже всички се причастяваме от един хляб“ (1 Кор. 10:17). Излагайки другаде истината за единството на Църквата, светият апостол Павел пише: „Едно тяло сте и един дух, ...един е Господ, една е вярата, едно е кръщение-то, един е Бог и Отец на всички...“ (Еф. 4:4-6). Значението винаги е едно и също: ние, християните, сме едно с Господа и помежду си изключително затова, че се причастяваме с единственото и неповторимо Тяло Христово (напомниме, че във всички тези текстове термините *Хляб* и *Тяло* са на първо място, дори преди термините Свети Дух, Господ и Бог и Отец на всички). Кратко и ясно казано, Църквата е Евхаристията, а Евхаристията е Църквата. Без Евхаристия-

та, т.е. без Светото Причастие, няма Църква.

Всеки опит, който правят амбициозните „млади лъвовове“ на квазимодерната, ултралиберална, „научна“ теология, които публикуват своите текстове предимно в портала Teologija.net (много хора четат: Теология? Нет!), да преразгледат цялото Евангелие и да критикуват светите Отци и Учители на Църквата от висока, „научна“ гледна точка и да ги представят или като невежи, или като хора с погрешни убеждения в сравнение с високо научната подготовка на самите тях, критици, съдии, юрисдиктори и своеобразни инквизитори, които не се нуждаят от мандата и благословията на йерархията, за да представят и тълкуват авторитетно и най-вече „оригинално“ съдържанието на християнската вяра, е напразен.

ЕПИСКОП БАЧКИ Д-Р ИРИНЕЙ

СВЕТОТО ПРИЧАСТИЕ –
ЛЕК ЗА БЕЗСМЪРТИЕ

СВЕТАТА ЛЪЖИЦА – ИЗМИСЛЕН ПРОБЛЕМ

Твърденията, че причастяването от една лъжица е опасно, дори заразно, и че причастяването на всеки вярващ поотделно, с отделна лъжица, и то за еднократна употреба, е препоръчително и „безопасно“, са напълно неуместни и безсмислени. Абсолютно невъзможно е да се приема причастие „от един Хляб и една Чаша“ и едновременно с това да се избягва всякакъв физически контакт с други хора. Това е невъзможно дори в обикновеното ежедневие: всеки продукт, започвайки с обикновен хляб, и всеки предмет, започвайки с най-обикновената чаша, неизбежно преминава през много ръце, преди да стигне до нашите ръце. По същия начин, при никакви обстоятелства, дори в условията на епидемия или пандемия, никой човек не може да живее напълно изолирано, без никакъв контакт и общение с други човешки същества, започвайки от семейството като основна клетка на обществото и достигайки до обществото като цяло. Всичко това е вярно и когато става въпрос за Светото тайнство на Евхаристията и Причастието в нея: хлябът на приношението, който ще стане Хляб на живота, като Тяло Христово, се меси и пече от някого, преди и по време на Литургията преминава през ръцете на четеца или клисаря, а непосредствено *преди* Причастието на верните, епископът, свещениците и дяконите се причастяват от Светата Чаша, като пият от *една и съща Чаша*, без лъжичка, а след Причастието на верните, свещениците и дяконите консумират цялото останало съдържание на Светото Причастие. Следователно, броят на използваните лъжички не променя въпроса, защото общението при *едно и също* При-

частие не може да се избегне.

В някои от поместните православни църкви, включително и нашата, на отделни хора им е дошла идеята за причастие по „оригиналния“ начин, позовавайки се на Литургията на Свети апостол Яков, в която самите вярващи приемат Светия Агнец, напоен с Кръвта Христова, и по този начин избягват опасността от евентуална инфекция (о tempora, о mores!). Те обаче пропускат да споменат, че техният метод за причастяване на верните изобщо не прилича на начина за причастяване в Литургията на Яков, в която всички причастяващи се се причастяват, като свещеникът *поставя* частица от Светия Агнец *в ръцете* им (т.е. не го приемат сами), а след това всички се редуват да пият по малко от светата чаша, както правят свещениците. С други думи, свещеникът ги причастява по същия начин, по който епископът причастява него. Те забравят, разбира се, че дори техният уж стар, но всъщност напълно нов начин на причастяване, като се имат предвид всички свещени обреди, свързани с Агнеца, от проскомидията до неговото разчупване или нарязване на частици преди самото Свето Причастие, не изключва възможността от заразяване, ако се приеме тезата, че е възможно да се предаде зараза чрез причастие, извършено по всякакъв начин (защото, Боже мой, може да се случи всички литургични свещенодействия да бъдат извършени от някой вече заразен!). Това би било смешно, ако не беше толкова тъжно.

Ще кажа мимоходом, че негативното отношение към лъжичката (правилно: светата лъжица), уж непозната за Църквата от първите векове, е не само литургично, но и исторически неоправдано. В самото начало на историческия си живот Новозаветната църква е имала много малко членове. По-късно броят на християните постепенно

се е увеличил благодарение на системната мисионерска дейност и активното свидетелство на вярата от самите християни. Поради това, сред новопокръстените и сред причастяващите се – а ние добре знаем, че в ранната Църква всеки, присъстващ на всяка Света литургия, е приемал причастие – мнозинството са били възрастни. Имаме обаче много ранни свидетелства, и то Новозаветни, че към Църквата са се присъединявали не само отделни лица, но и цели семейства. Така, в Деянията на апостолите четем за обърналия се във вярата Корнилий, римски офицер в Кесария, че е бил „благочестив и богобоязлив с целия си дом“ (10:1-2), вероятно като прозелит на юдаизма, а след това е кръстен от свети апостол Петър, несъмнено с „целия си дом“ (10:3-48). В продължението се посочва как Лидия от Тиатира и домашните ѝ са били кръстени (16:15), както и след чудотворното освобождаване на апостолите Павел и Сила от затвора се казва за тъмничаря: „и веднага се покръсти сам той и всичките му домашни“ (16:33), и по същия начин Крисп, началникът на синагогата, „повярва в Господа с целия си дом“ (18:8). Свети апостол Павел свидетелства, че лично е кръстил „Стефаниновия дом“ (1 Кор. 1:16; срв. 16:15).

Умишлено подчертахме термините *дом*, *целия дом* и *всичките му домашни*, за да е ясно на всички, че говорим за цели семейства, включително, разбира се, и децата. Можем ли да си представим, че първите християнски семейства не са причастявали и от децата си? И възможно ли е това да е ставало по същия начин, по който възрастните тогава са се причастявали от скъпоценната Кръв Христова, като са пиели от обща чаша? Разбира се, че не! Следователно, можем спокойно да предположим, че причастяването на бебета и деца се е извършвало с лъжичка, както е

днес, и че след няколко века лъжичката е въведена и за възрастните поради големия брой причастяващи се, което е изключвало възможността за първоначалната практика всички да се причастяват само от една чаша. Следователно, цялата суматоха около този или онзи начин на причастяване на християните (с една или повече лъжички, със съпътстващата ги дезинфекция и други подобни), докато пандемията от коронавирус е в ход, е просто димна завеса, прозрачно извинение за истинското отношение и съдържание на посланието на самопровъзгласилите се „пазители на душите“: те всъщност са против Причастието като такова, по-скоро биха го забранили. Въпреки че самите те не се причастяват и в повечето случаи изобщо не са вярващи, те се правят на много загрижени за вярващите и затова, като „истински хуманисти“, насилствено се намесват във въпросите на вярата и начина, по който тя се практикува в Църквата, преструвайки се, че не знаят, че с намесата си премахват свободата и човешките права на своите съгражданини, въпреки че иначе толкова шумно се застъпват за тези права.

Какво странно явление: атеистите искат да предписват на Църквата какво може и какво не може да прави и да заменят епископите и свещениците със себе си! Всъщност, действа най-новата форма на гонение срещу Църквата, безпрецедентна в нейната история, под прикритието на грижа за хората. Всички предишни гонители, от Нерон до Хрушчов, са преследвали християните с груба физическа сила – арести, мъчения, затвори, заточения, убийства – само защото вярват в Христос. Съвременните, „мутирали“ гонители практикуват сложни, „хибридни“ и „мрежови“ методи, без използване на физическо насилие, но с използване на безпрецедентно духовно насилие.

Въпреки че обикновено са атеисти, в най-добрия случай декларативни вярващи, те се опитват да поробят Църквата, да я контролират отвътре, да я управляват отвътре вместо от нейната божествено установена законна йерархия. Но усилията им са напразни: никой не може да окупира и подчини Църквата, нито отвън, нито отвътре. Според думите на самия ѝ Основател, дори портите адови няма да ѝ надделеят (Мат. 16:18). Тяхното право е човешко – и единствено човешко – да не вярват и да не се причастяват, а нашето човешко право – според нас, дадено ни от Бога – е да вярваме и да се причастяваме.

Дълбоко и безрезервно вярваме, че в Светото Причастие ние наистина се съединяваме с Христос, нашия Господ и Спасител, по реален начин, а не метафорично или символично. За нас Светото Причастие, като кулминация на всенародния акт и събитие на Евхаристията, е Тялото Христово, следователно Хлябът на живота, и Кръвта Христова, следователно Чашата на благословението. От това следва нашата вяра, че тя е Лек за безсмъртие, както я нарича Свети Игнатий Богоносец още в началото на II век след Христа, и че в никакъв случай не може да бъде източник или причина за болести, инфекции и смърт. Ако Бог е с нас – а в Литургията и Причастието Той е – кой ще бъде против нас? От кого трябва да се страхуваме? Нима от достойните за всякакво съжаление Христорборци и Църковноборци? Всъщност, ние не ги мразим, а се молим за тях и им желаем всичко най-добро по пътя на доброто. Въпреки това, в името на истината и искреността, трябва да признаем, че възможността за заразяване чрез Светото Причастие се защитава – открито или имплицитно, изцяло или частично – от някои богослови, които се смятат за православни богослови. Но те са опровергани от неоспорими

исторически факти, които показват, че грешат и че, за съжаление, бавно, но сигурно се движат в посока на либерален, дори ултралиберален протестантизъм, а някои, за съжаление, вече са еволюирали в чистокръвни протестанти от православен произход.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛНИ ДОКАЗАТЕЛСТВА, ЧЕ СВЕТОТО ПРИЧАСТИЕ НИКОГА НЕ Е ПРЕНОСИТЕЛ НА ЗАРАЗА

Независимо от коронавируса, по всяко време никой не знае кой от причастяващите се е здрав и кой е болен и от какво е болен. Според логиката на гореспоменатите самопровъзгласили се „душепазители“, всеки свещеник би трябвало да се разболе от някаква преносима или заразна болест в началото на служението си и да умре, тъй като след Причастието на всички, здрави и болни, той използва цялото останало Свето Причастие. Всички обаче знаем колко свещеници има, които са на деветдесет години и които са столетници (пример: авторът на тези редове познавал монах от Света гора Атон, който на сто и седем години ходеше като млад мъж). Един от най-дълголетните хора в познатата ни история е бил един Александрийски патриарх, който е надминал дори старозаветната „библейска средна възраст“ от сто и двадесет години. А какво можем да кажем за свещенослужителите, които прекарват целия си „трудов стаж“ на служба в болници, най-често с различни тежко, дори неизлечимо, болни, причастявайки се от една и съща свята Чаша, както преди, така и след тях? Като пример цитираме Свети Порфирий Кавсокаливит, наш малко по-възрастен съвременник, служил десетилетия в Атинската поликлиника. Струва си да се споменат и свещениците от малко по-далечното минало, които са причастявали пациенти с туберкулоза, nelечима и смъртоносна болест по онова време, и след обречените на смърт туберкулозни пациенти те са използвали цялото

Причастие, с което преди това са ги причестявали, и нищо не им се е случвало (пример: отец Венедикт Петракис в Гърция, починал през 1961 г.). Не бива да пренебрегваме светите имена на по-скорошни руски аскети от този род, като например Свети Йоан Кронщадски (от края на XIX и началото на XX век) и Свети Лука (Войно-Ясенецки), архиепископ Симферополски, лекар по професия, един от най-уважаваните в Съветска Русия, който веднъж е доведен директно от лагер в Сибир в Москва, за да оперира съветски лидер, и той приел само при условие, че в операционната има икона и пред нея е запалено кандило, докато оперира пациента.

В древността, през епохата на късната античност и Средновековието, Европа е опустошена от чумата, „Черната смърт“, която поглъща повече от сто милиона души само в Европа. Дори и в по-ново време заплахата от чумата не е изчезнала. Известното събитие от 1830 г., когато чумата се появява в Москва и когато тогавашният московски митрополит Свети Филарет (Дроздов) отказва поканата на цар Николай I Романов да напусне Москва и да се оттегли на сигурно място в Петроград, след което царят също бързо се връща в Москва, за да премине, заедно с митрополита, рамо до рамо, през тълпата от болни, с кръстове, икони и църковни знамена, с пеене и поръсване на болните със светена вода. Трябва ли специално да се подчертае, че нито митрополитът, нито императорът са били заразени? Какво можем да кажем за *испанската треска* или *испанския грип* в края на Първата световна война, пандемия, която отнема около петдесет милиона човешки живота от 1917 до 1920 г.? А напоследък, през нашия 21-ви век, имаше широко разпространени епидемии, за щастие по-малко смъртоносни.

Възползваме се от възможността обаче да подчертаем, че във Византия, в Царска Русия, в Сърбия и в други страни с православна традиция, както и в християнския Запад, църковните ектении и молитви са били задължителни по време на „мора“, както са били наричани тежки епидемии и пандемии, докато лекарите от онова време, точно както днешните лекари, са се борили с всички сили за живота и оздравяването на всички засегнати от инфекцията, в съответствие, разбира се, с познанията на медицинската наука по онова време. Те са действали точно според Евангелието, според Христос: и молитва, и медицина („и това... да правите, и онова да не оставяте“: Мат. 23:23). Дори и днес вярващите лекари – а те не са малко, както по света, така и у нас – имат обичая да казват: „Направихме всичко, което можехме за болния; отсега нататък той е в Божиите ръце“. Пишем това със съзнанието, че всички *специалисти по всичко* – Църква, държава, наука, политика... – ще осмиват в своите „социални мрежи“ онези, които те наричат „изостанали и назадничащи полове“ изобщо, а и в частност автора на тези редове, което ни най-малко не го притеснява (напротив, той би възприел похвалата им като укор). И за да не стане недоразумение: акцентът ни не е върху факта, че свещениците не са умрели от чума, холера, испански грип, САРС и други заразни болести – те всъщност са умрели от естествена смърт – а върху факта, че не са умрели, защото са се причастявали от същата Чаша и по същия начин, както неизлечимо болните по това време. А и тези болни хора не са умирали, според най-дълбокото ни убеждение, заради Светото Причастие, а поради други причини и причинители. Страшен конкурент на чумата през вековете, пък и доскоро, е била проказата. Тя е била може би още по-страшна, защото е убивала по-

бавно, като в замяна е унищожавала напълно живота на жертвите си, далечно наподобяващ на живота на човека като богоподобно същество.

Ще дадем един трогателен пример от близкото минало. В Гърция, южно от Крит, се намира островчето Спиналонга. От 1905 до 1957 г. то е място на отчаяние и смърт: място, където прокажени живеят сами, изолирани, отлъчени и изоставени. Лагерът за прокажени е разпуснат едва след като болестта става лечима. Англичанката Виктория Хислоп написва прекрасна книга за това място на скръб и ужас, озаглавена „Островът“, а хората го наричат още „островът на живите мъртъвци“ или „островът на смъртта“. През 1947 г. на острова се появява строг аскет и човек на постоянната молитва, свещеномонахът Хрисант Кацулоянакис, който отслужва литургия в порутената църква. Никой от прокажените дори не надниква в църквата, а мнозина крещат обидни и богохулни думи. Когато, ето чудо, няколко дни по-късно той се появява отново и отново служи. Тогава един прокажен се приближава до него и казва: „Ако днес се причастим заедно, ще дойда на църква.“ „Съгласен съм“, отговаря старецът. След като причастява прокажения, той използва, както винаги, всичко, което е останало от Светото Причастие. Когато идва следващия път, неговите трагични „енориаши“ очакват да го видят такъв, каквито били те. Но той все още бил здрав и бодър. Оттогава нататък всички прокажени от Спиналонга идват на службата Божия и всички приемат причастие, а отец Хрисант, според правилото, използва Светото Причастие след прокажените, от същата чаша. И така в продължение на десет пълни години! През цялото това време той никога не се разболява от нищо, въпреки че имунитетът му със сигурност не е кой знае колко силен (никога през живота си

не вкусва месо, а по време на поста си яде малко трева и пие малко чай веднъж на ден). Когато прокажените си тръгват през 1957 г., той остава сам още две години (някои казват, че повече), за да се грижи за гробовете на мъртвите и да се моли за упокоението на душите им. Почива в родния си Крит на 82-годишна възраст.

Бихме могли да дадем колкото искате примери, но ще се ограничим само до два или три. Първите сред тях са светият епископ Николай и светият авва Юстин. Последният служи светата литургия ежедневно в продължение на около тридесет години в манастира Челие близо до Валево, като всеки път употребява свето причастие *след* всички причастени, а всички знаем колко години е живял. Грях би било да не споменем други изповедници и подвижници на Православието от нашето време – светия епископ Варнава (Настич), блажения патриарх Павле, стареца Тадей Витовнишки (починал в Бачка) и други, известни и неизвестни.

По правило избягваме да споменаваме поименно нашите местни съвременници, които са все още живи, но този път ще направим изключение. Като смекчаващо обстоятелство посочваме, че поискахме разрешение от нашия по-голям брат и събрат, жив, слава Богу, здрав и силен, да го споменем в този преглед и че получихме разрешение и благослов. Става дума за митрополит Черногорски и Приморски Амфилохий. От младостта си, като архимандрит в Атина, до зрелите си години, като епископ в Банат, и днес, в напредналите си години, като митрополит на Черна Гора, Бърдо и Приморието, епископ Амфилохий винаги лично причастява всички присъстващи, когато служи Светата литургия, независимо от често големия брой причастяващи се. След като причасти и последния, той веднага, пред

всички, отново взема лъжичката и отново се причастява с нея, за да не падне случайно някоя свята частица или капка на пода, тоест, като предпазна мярка, поради евентуална небрежност или непохватност на някой от причастяващите се. Питаме: разболявал ли се е някога заради тази практика или тя е една от причините, поради които винаги е бил и, слава Богу, остава такъв и до днес – здрав и силен човек?

Ето още едно свидетелство от наше време! Архимандрит Симеон (Анастасиадис), също наш съвременник, свещеник в болница „Свети Павел“ в Солун в продължение на десет пълни години, пише в началото на разказа си: „Когато ме повикат да причастя пациент в болнична стая или дори в отделението за интензивно лечение, за мен е невъзможно да знам от какво страда. Мой дълг е да го причастя...“ След това той цитира три случая. Първият случай: той трябва да причасти млад мъж, чиято уста била покрита с рани. Пациентът го моли: „Отче, ако е възможно, причастете ме с лъжичка, която ще се използва само сега!“ Когато отец Симеон го уверява, че не трябва да се страхува от никаква инфекция, младият мъж отговаря: „Отче, моля това заради вас, защото болестта ми е сериозна и е заразна.“ На това отец Симеон му обяснява, че не трябва да се тревожи, защото няма опасност от инфекция за свещеник, който причастява пациент. След това младият мъж се прекръства, прима свето причастие, а отец Симеон използва останалото, от същата чаша и със същата лъжичка. Друг случай: тежко болен мъж, при това и дементен, изплюва Свето Причастие. Отец Симеон прави единственото възможно и правилно нещо: той веднага сам използва това Причастие. Трети случай: повикан е да причасти умиращ мъж и един от лекарите се приближава до него и прошепва: „Отче, той има СПИН.“ Отец Симеон просто се прекръства, причастя-

ва болния и използва останалото Причастие, както винаги. По-нататък той посочва както свещеници, така и лекари като свидетели, че много болни хора, дори най-тежко болните, са се чувствали по-добре след Свето Причастие и че някои, дори тези с неизлечима болест, чудодейно се изцелявали. Понякога, когато болният е в кома или в такова състояние, че не може да се причасти, той го благославя със светата чаша във формата на кръст и на него му става по-леко, а някои дори започват бързо да се възстановяват. „Видях това, подчертава той, с очите си и пред много свидетели.“ За всичко това, както и за доброто си здраве, той дава кратко, просто, но богословски перфектно обяснение: „... При Светото Причастие не използваме просто лъжичка, а светата лъжица, и не използваме просто чаша, а светия Потир, светата Чаша.“ Този достопочтен свещенослужител показва и духовната си зрялост, като не осъжда онези, които се страхуват, че болестите се предават чрез причастяване. „Аз напълно ги разбирам, защото не вярват и ги оправдавам, защото Светото Причастие е въпрос на вяра, а не въпрос на научен експеримент.“

Същото свидетелство откриваме и у отец Стефанос Далянис, който служи като болничен капелан в болницата за инфекциозни болести в Западна Атика, в град Егалео (днес предградие на Атина), в продължение на четиридесет и осем години. Трябва ли да подчертаваме, че този съвестен свещеник е не само жив и до днес, но е и здрав, силен и в добра форма?

Особено трогателно е свидетелството на епископ Макариос (Тилиридис), митрополит на Найроби и екзарх на Кения, от 11 май тази година, богослов, известен и признат в целия православен и християнски свят, който работи като мисионер в черна Африка от четиридесет и три

години. За цялото това време никога не се е случвало някой вирус да се предава чрез Светото Причастие, въпреки че в Африка преобладават множество болести, често фатални, а Светата Литургия се отслужва при обстоятелства, немислими в Европа – в някаква импровизирана къща или колиба, без основни хигиенни условия, или просто под някое дърво, така че в светата чаша могат да влязат и различни насекоми, а за микробите няма нужда да се хабят думи. Новопокръстените православни християни от различни племена демонстрират живата вяра на първите християни и всички или почти всички се причастяват на всяка Литургия. „В Африка, още като мирянин, винаги се причастявах последен, след болните, и, слава Богу, никога нищо не ми се е случвало. По-късно, след като станах епископ, безброй пъти употребявах светото Причастие след всички. В светата чаша е Христос...“, казва този Божи човек, добавяйки, че отричането на животворящия и спасителен характер на Светото Причастие представлява арогантност (ὕβρις) и богохулство срещу Бога (βλασφημία), както и несправедливост спрямо историята на Църквата.

Не можем да не споменем и друго скорошно събитие, което потвърждава същата свята истина на Православната църква. Пимен, деветдесетгодишният архиепископ на град Сучава в Молдавия (Румъния), е дал положителен тест за коронавируса. Официалното изявление на манастира „Свети новомъченик Йоан Трапезунски“, където живее епископ Пимен, гласи, че той е служил на Великден и Великденски понеделник. Тъй като не се е чувствал добре от началото на Страстната седмица, беше хоспитализиран в понеделник на Великден. След лавина от медийни обвинения за това събитие, пристигнаха резултатите от лабораторните изследвания на всички манастирски

отци, както и на миряните служители на манастира. От всички тях само един дякон е дал положителен тест, единственият, който не е приел причастие от общата чаша, държана от епископа! Този дякон всъщност по време на литургията е имал послушанието на клисар. Освен всички монаси, също са тествани и двадесет и пет свещеници от архиепископията, които са били в контакт с епископа, и никой от тях не е заразен с вируса! „Така е постановил Бог заради всички онези, които са хладни във вярата и не искат да разберат, че Светото Причастие е Кръвта и Тялото Христови, източник на живот и благодат“, се казва в официалното изявление на манастира. Истината, че Светото Причастие е източник на взаимно здраве, както духовно, така и физическо, и по никакъв начин не е източник на болест, може да бъде потвърдена от всеки дякон и всеки свещеник без изключение, тъй като, както вече подчертахме, те, в края на краищата, използват цялото останало Свето Причастие от една и съща чаша и с една и съща лъжица.

„Опитът на свещенослужителите, разбира се, не се различава от опита на всеки вярващ. „...Църквата вярва, че верните, станали едно тяло с Христос чрез причастията и по този начин влезли в контакт с Неговите божествени енергии, не само че не могат да се заразят чрез Светото Причастие, но и че то е източник на живот и здраве“, пише покойният патриарх Павле в статията си „Трябва ли да се избърше лъжицата след причастяване на всеки вярващ?“, на което той отговаря, че не е необходимо. При това той се позовава на свидетелството на Свети Йоан Кронщадски, изключителен литургист, чудотворец и изцелител, което гласи: „Колко пъти съм имал възможността да видя болни, стопени като восък от болестта, напълно изтощени, умиращи, и които, след като са се причастявали с Божествените

Тайни, по сърдечното си желание или по моя препоръка, по чудотворен начин бързо са оздравявали.“

Патриарх Павле, който със сигурност не е богословствал спекулативно, чисто „академично“, а по-скоро благодатно-аскетично, чрез просветлението и озарението на Светия Дух, като историческа обосновка на мнението си по този въпрос цитира твърдението на Йован Бута, редактор на вестник „Православие“ в Карловашката митрополия: „Не се страхувам от заразяване по време на причастие и все още не съм чул нито един свещеник да се е заразил *по този начин*“ (подчертано от автора на този текст). В отговор на нашето твърдение, че през двете хилядолетия християнство никой никога не се е заразявал чрез Свето Причастие – защото ако е така, това би било „коронното доказателство“ срещу него за враговете на християнството! – от един адрес, формално богословски, но в действителност нецърковен, ако не и антицърковен, последва въпросът: какъв експертен и научен анализ доказва, че наистина *никой* и *никога* не се е заразявал чрез причастие? На този светотатствен въпрос отговаряме с контравъпрос: кой, кога и как доказва обратното? Не е излишно да повторим: имало е, има и ще има свещенослужители, които са починали поради инфекция или нелечими заболявания (сърдечно-съдови, ракови, диабетни и други), но не поради отслужването на Литургията и причастието, а по същите причини, от които умират и други хора, засегнати от същите или подобни заболявания.

БОГОСЛОВСКА ОБОСНОВКА НА ЦЪРКОВНИЯ ОПИТ

Същевременно, като богословска основа за своето мнение, патриарх Павле посочва Христовото и новозаветното учение за Христос като Хляб, слязъл от небето, и който яде тоя хляб, ще живее вовеки (виж Йоан 6:58), а понататък се позовава на три, повече от красноречиви, тълкувания на Светите Отци:

1. Който достойно се причастява с Тялото и Кръвта на Христос Животодател, става сътелесен и съкръвен с Него (св. Кирил Йерусалимски);

2. „малко мая уподобява цялото тесто на себе си: така Тялото Господне, обезсмъртено от Бога, бидейки в нас, преобразява и променя всичко към себе си“ (Свети Григорий Нисийски) и

3. Църквата, причастявайки се с Тялото и Кръвта Христови, „не ги превръща в човешка плът, както се случва с всяка друга храна, а тя (Църквата) се преобразява в тях, тъй като по-силното надделява; както желязото, поставено в огън, самото става огън и не превръща огъня в желязо, и както ние не виждаме нажеженото желязо като желязо, а просто като огън, тъй като свойствата на желязото се губят за момент поради огъня, така и Църквата Христова, ако някой можеше да я види, когато се съедини с Него и се причасти към Неговото Тяло, той не би видял „нищо друго освен Тялото Господне“ (блажени Никола Кавасила).

В същия дух богословства и видният гръцки свещеник и богослов д-р Никола Лудовикос. И той, разбира се,

се позовава на светите Отци на Църквата. Първо, цитира класически пасаж от Посланието до Ефесяните на Свети Игнатий Богоносец, в който за първи път в богословската литература се използва „медицинският“ термин за Свето Причастие – Лек за безсмъртие, Лек, дарен на нас, хората, според Свети Игнатий, „за да не умрем, а да живеем в Бога чрез Иисус Христос“. Същевременно Лудовикос се позовава и на Никола Кавасила, по чиито думи Христос в Светата Евхаристия, чрез Светото Причастие, става всичко за човека: „... Той е едновременно Светлина и дихание, Той създава окото, за да могат хората да Го видят, Той ги просветлява отново със Себе Си, Той им се дава, за да Го видят; Той е едновременно Хранителят и храната, Той е Хлябът и дава хляба на живота, Той е и това, което се дава...“ Той добавя и едно прекрасно стихотворение на тази тема от „Химните на Божествената любов“ на Свети Симеон Нови Богослов:

„Твоето чисто, божествено тяло,
цялото сияе с огъня на Твоята Божественост,
неизразимо смесено, съединено,
което да ми дариш, Боже мой,
а това нечисто и тленно тяло,
съединено с пречистото Ти Тяло,
и кръвта ми, смесена с Твоята Кръв,
се съедини, знам, и с Твоята Божественост
и се превърнах в Твоето най-чисто Тяло,
светла и истински свята част,
част, която е богато разлистила се, прозрачна и
сияйна.“

Като се има предвид, че Светото Причастие постига единството на Христос и Неговите вярващи, което според Кавасила превъзхожда всяко земно единство, професор

Лудовикос правилно заключава, че „дори ако светите Дарове претърпят външно разложение (като плесен) или ако са неволно (или дори, хипотетично, злонамерено) се замърсят с вируси и микроби, присъстващата благодат не им позволява да бъдат вредни за здравето на вярващия“ като причастник на обожественото Тяло Христово, което не е нищо друго освен Царството Божие.

Преподобният Порфирий Кавсокаливит се изразява по подобен начин за Светото Причастие: „Естествено би било както за служителя, така и за вярващия да умрат, живеейки толкова близо до Тайнството, толкова близо до Слънцето. Но всемилостивият Бог е доволен и, чуйте сега това ужасно нещо, вече обитава в нашето нищожество“ (тук светият старец е плакал, според свидетелството на покойния д-р Георгиос Папазахос, професор по кардиология в Атинския университет, негов личен лекар). Според Свети Порфирий, когато напускаш Светата Литургия, си тръгваш като Христоносец.

Тук бихме могли да изброим още много изказвания на монаси от Света гора Атон, наши съвременници, в които те изповядват вярата си в Светото Причастие като *Лек за безсмъртие*, но е повече от достатъчно, ако изброим основните послания от официалното съобщение на Светата община на Атон, нейния най-висш духовен и административен орган, от 13 май тази година: „Свето Причастие е източник на освещение, спасение, светлина и участие в живота на Господа. То в никакъв случай не може да бъде причина за предаване на инфекциозни болести или каквото и да е друго зло. Това е засвидетелствано от вековния опит, това е знанието и учението на нашата Църква и ние непоколебимо вярваме в това като християни и нейни верни членове. Църквата е била и остава дарител на вечните бла-

га, Тялото Христово и Неговата Кръв, чрез които можем да се съединим с Разпнатия и Възкръсналия Христос, побеждавайки смъртта.“ По-нататък в съобщението си Светата община подчертава и етичното, правното и цивилизационното измерение на днешната политико-медийна кампания срещу Светото Причастие: „...Настоящата пандемия и борбата с нея не бива да се свързват с възможността вярващите да участват в Светите Тайни на Православната църква, за да не се стигне до ограничаване на религиозната свобода и християнското богослужение.“

В същия дух, Светият синод на Гръцката църква официално заявява в своето окръжно писмо до духовенството и народа от 10 април тази година: „Временното спиране на нашите богослужебни събирания по никакъв начин не означава, че приемаме възгледите на онези, които твърдят, че предаването на коронавирус се осъществява и чрез Светото Тайнство Евхаристия. Светата Евхаристия представлява за верните източник на Живот и *Лек за безсмъртие*. Този, който се причастява с Тялото и Кръвта Христови, получава изобилен живот, а не смърт.“ След това добавя: „Впрочем, никой никога не е боледувал заради участието си в Светото Тайнство на Евхаристията... Тези, които са извън живота на Църквата, разбира се, не могат да разберат тази наша вяра, защото са лишени от опита на Светото Причастие...“ Светият синод на Сръбската православна църква застъпва идентично становище. „Уважавайки значението и постиженията на медицината, които смята за велик Божи дар и велик човешки подвиг, тя предлага на своите вярващи и уникалния *Лек за безсмъртие*, Светото Причастие...“ (съобщение за обществеността от 16 март на текущата година). „Неразумно и изключително злонамерено е очакването на онези,

които нито ходят на църква, нито се причастяват, че самата Църква ще откаже на своите вярващи това, което е най-важно и свято за нея и за тях, Светото Причастие“ (съобщение за обществеността от 23 март тази година). „Църквата няма да прекъсне отслужването на Светата литургия, нито ще спре да причастява верните, защото това е въпрос, който не може да се обсъжда: той представлява основата на нашата вяра в Живия Бог. (...) Рискът не е Светото Причастие (напротив, ние го приемаме, наред с други неща, и за *изцеление на душата и тялото*), а реалната опасност от вируса, независимо от Причастието, поради разпространението му на всяка крачка...“ (публично изявление от 28 март тази година).

Епархията (или Митрополията) Черногорско-Приморска следва същата логика: „... Причастяваме се с Тялото и Кръвта на нашия Господ и Бог и Спасител Иисус Христос за изцеление от всички вируси, здраве и спасение на душата и тялото и придобиване на вечен живот. (...) Що се отнася до отговорното отношение към ближните ни, и по отношение на заплашващата инфекция, ние осъзнаваме, че има очаквани и естествени различия между вярващите хора и тези, които не виждат нищо съществено важно в църковния ритуал. За първите литургичното събиране, със задължителното участие в него на кръстените, е източник на сила и смелост пред лицето на изпитанията, докато за вторите е само увеличен източник на възможна зараза(!?). Въпреки че вековният опит ни казва, че литургичните събирания с причастieto на вярващите винаги са носили нова сила на народа, укрепвали са любовта и търпението и никога не са заразявали никого (както по време на някогашната чума, холера, треска, така и по времето на съвременните вируси), – в част от обществеността, както и във

върховете на управляващите структури, надделява страхът от това, което никога не се е случвало. (...) Според точните указания и съвети на блаженопочившия сръбски патриарх Павле, които той е дал въз основа на учението на Светите отци и църковното предание, никога не се е случвало, нито може да се случи, вярващ и кръстен човек да се зарази чрез светата чаша и лъжичката за причастяване. Разбираме, че това е чуждо и далечно за нецърковните хора, но именно поради тази причина Църквата никога не е принуждавала или канила никого да участва, против съвестта и свободната си воля, в такова богослужение. И който е дошъл свободно и с вяра, не би се заразил на това място, а би се укрепил духовно. (...) Църковните събрания на вярващите хора могат да допринесат само за общото здраве и устойчивост и по никакъв начин, в нито един от сегментите си, не биха могли да бъдат източници или преносители на зараза“ (съобщение за обществеността от 23 март тази година).

И другите ни епархии направиха изявления по подобен начин. Нека това не бъде смятано за грях от нескромност, но ще цитираме и аналогичен пасаж от съобщението на Бачка епархия от 22 март тази година: „Особено подчертаваме за верните, че Светото Причастие е осъществяване на същото общение с Господа, което ни очаква в пълнотата си в Небесното Царство и че Христос е наистина истинският и последен Лекар на нашите души и тела, и че Тялото и Кръвта Господни по никакъв начин не могат да бъдат причина за каквато и да е болест или носители на зараза, но и че Светото Причастие, същевременно, не представлява магическа защита от вируси и инфекциозни заболявания, които ни заплашват от друга страна, извън Светата Чаша, когато идваме на църква, или се връщаме по домовете си, или пребиваваме в заражена

среда.“

По същия начин звучат и индивидуалните или съвместни изявления и послания на някои от нашите архиереи. Преди всичко се позоваваме на посланието на Черногорско-приморския Митрополит г-н Амфилохий и Будимлянско-никшишкия Епископ г-н Йоаникий от 21 март на текущата година, в което, между другото, четем и това: „Христовата църква не е преустановявала богослуженията си дори в далеч по-трудните условия на средновековната чума, различните холери и трески, нито дори на неотдавнашните епидемии от края на 20-ти и началото на 21-ви век. И никога, при такива обстоятелства, не е била предавана нито една заразна болест чрез или във връзка с църковни събирания.“ Отново, може би не съвсем уместно, ще посочим и нашия отговор на въпроса на Йелена Тасич, журналистка на вестник „Данас“, от 27 март тази година, в който заявяваме: „Зараза се предава по различни начини, особено когато не се спазват инструкциите на държавата и медицинската професия, и това засяга и духовенството. От Причастие обаче за две хиляди години никой никога не се е заразявал, дори свещеници, които са причастявали прокажени, болни от туберкулоза и други тогава нелечими заразни болести. Ако проблемът е в богослужението и причастieto, как е възможно тези, които никога не влизат в църква, камо ли да се причастяват, биват заразени?“ В същото интервю заявяваме, че „лишаването на християните от необходимостта да се причастяват, независимо дали в църква или у дома, е опция, която дори не се разглежда като теоретична възможност в Църквата“. Продължавайки интервюто, добавяме: „Синодът не разполага с точни данни от различните епархии на нашата Църква, но постоянно, чрез официални актове и публични съобщения,

призовава всички да приемат ситуацията изключително сериозно и да се придържат към обвързващите препоръки на лекарите, героите на нашето време, и решенията на държавните власти, както нашите, така и на другите държави, където живее нашата Църква и нашият народ, без при това да се правят гнили компромиси, когато става въпрос за литургичния живот на Църквата, и най-вече за човешкото и конституционно право на всички граждани, които желаят да се причастят, при което, ако всички сме отговорни като вярващи и като граждани, може *и това да се прави, и онова да не се оставя*, според думите на Христос (Лука 11:42).“

Същото или подобно, но винаги недвусмислено, пишат и нашите доказани богослови. Така професор д-р Здравко Пено, в текст под провокативното заглавие „Тайната на причастieto и заблудата на вирусоманията“, публикуван на портала „Видовдан“ на 13 април тази (2020) година, пише: „Обикновената храна става (част от) нашето тяло, а причастявайки се, човек се превръща в това, което яде – Тялото Христово. Следователно, става дума за два напълно различни *метаболизма*: консуматорски и евхаристиен. Затова е изключително неблагочестиво да се отъждествяват, защото по този начин се осквернява вярата в Тайнството на Евхаристията, както осквернява себе си онзи, който се дистанцира от вярата със съмнението, че може да се зарази от Светото Причастие.“

Ако продължим да цитираме подобни текстове от светоотеческата литература, официални решения и съобщения на поместните Православни Църкви, включително и нашата, както и изследвания и дискусии от автентично православни съвременни богослови и духовници, този скромнен наш труд – замислен като преглед на

дискусията на днешните православни и „неоправославни“ (да не кажем, като някои „НАТО-православни“) богослови за причастието в условията на епидемия или дори пандемия от вируса covid-19, вече така и така твърде обширен за съвременните авторски и читателски стандарти – би се превърнал в многотомен сборник. Затова се въздържахме от по-нататъшно цитиране на ценните и значими изказвания на чуждестранни и местни автори, изказали се по тази тема.

СВЕТО ПРИЧАСТИЕ – ИСТОРИЧЕСКА И ЕСХАТО- ЛОГИЧНА РЕАЛНОСТ

От казаното по-горе следва, че Светото Причастие не е „ритуално консумиране на храна и напитки“ (както за първи път в историята са решили да се изразят високопоставени *длъжностни лица* на управляващия режим в Черна гора), а „най-светото нещо, което приемаме“, както пише светият, боговдъхновен и изтъкнат евхаристиен богослов авва Юстин Попович. Не може да бъде друго, защото първата Евхаристия е отслужена и първото Причастие е дадено на присъстващите (в конкретния случай на Неговите апостоли) от самия вечен Основател и Първосвещеник на Църквата, Богочовекът Иисус Христос. Ето историческото свидетелство за това: „И когато ядяха, Иисус взе хляба и, като благослови, преломи го и, раздавайки на учениците, каза: вземете, яжте: това е Моето тяло. И като взе чашата и благодари, даде им и рече: пийте от нея всички; защото това е Моята кръв на новия завет, която за мнозина се пролива за опрощаване на грехове.“ (Мат. 26:26-28; срв. Марк 14:22-24; Лука 22:19-20 и 1 Кор. 11:23-26). Своеобразен и напълно уместен коментар върху това свидетелство дава светият апостол Павел под формата на два риторични въпроса, които сами по себе си са и утвърдителен отговор: „Чашата на благословието, която благославяме, не е ли общение с кръвта Христова? Хлябът, който ломим, не е ли общение с тялото Христово?“ (1 Кор. 10:16). От онази първа Света Евхаристия и първото Свето Причастие на Тайната вечеря на Христос до днес – а така ще бъде до края на историята и в живота на „бъдещия век“ – се

отслужва Светата Литургия и в нея християните се причастяват с Тялото и Кръвта Христови, с уговорката, че в бъдещия „ден, който никога не залязва“ на Царството Божие те ще се причастяват още по-интимно, още по-пълноценно, както ни уверява една от литургичните благодарствени молитви след Светото Причастие. Ако Църквата престане да служи Литургията, чийто смисъл и кулминация е Светото Причастие, тя ще престане да съществува, а това е абсолютно невъзможно.

Появиха се обаче „неоправославни“, „либерални“, „модерни“ богослови – богослови са, доколкото се занимават с въпроса за Бога, но не са особено православни, а в крайни случаи са протестанти от православен произход, които оспорват учението на Свети Игнатий Богоносец за Светото Причастие като Лек за безсмъртие и защитават тезата, че Светото Причастие не е „лекарство за временно изцеление“ *тук и сега*, а преди всичко (или независимо от всичко?), „Залог за възкресение и окончателно пълно изцеление“, на което ни учи или, може би, ни *поучава* един протоерей от „Херцеговина на Свети Сава“, несъмнено *cum permissu superiorum* (с разрешението на своите началници). Според него не бива да очакваме Причастието да бъде „като някакъв вид лекарство за телесните ни болести, защото, преди всичко, то не е това!“ И по-нататък: „То не е никакъв лек, в смисъл, че да лекува нашите болести“. Лечебната сила на Причастието е, според този автор и други „неоправославни“ автори, фикция в реален *исторически* контекст и представлява само израз на нашата надежда за неговата бъдеща *есхатологична* лечебна сила, тъй като то е „залог“ и „начало“ на бъдещия живот. Тук всъщност се защитава тезата за несъществуването на връзка между историята и есхатологията. Отсъства опитът и учението на

Църквата за есхатологичния характер на историята, според който епохата на земния живот на Христос представлява „последните дни“, и за взаимопроникването на историята и есхатологията *още тук и сега*, така че един и същ Христос вече е *дошъл*, *идва* във всеки момент и *ще дойде* в бъдеще, а ние Му се молим: „Ела, Господи Иисусе!“ (Маран ата: Откр. 22:20). Забравя се, че Христос е Господ и Вседържител, „Който е, Който е бил и Който иде“ (Откр. 1:8). С радост приемайки предпоставката, че Причастието не е обикновено „лекарство на този свят“ и особено не е „амулет“ и магическо средство, ние се присъединяваме към въпросите на свещеника: „Какво е Причастие? Защо казваме, че Причастието е *за здраве на душата и тялото*?“ Дали става дума само за „окончателно пълно изцеление“ в бъдещото Царство, без връзка с нашия конкретен, земен живот и опит? Защото той твърди точно това: „... Когато имаме някакво заболяване, бърбечно, стомашно или каквото и да е друго, когато се причастяваме, то не се излекува...“

В отговор на въпросите и теориите на „неоправославното“, наречено още „научно“ богословие, нека използваме самите литургични текстове на нашата Църква, защото те, като *lex orandi* (закон на молитвата), са най-автентичният израз на преживяването, което наричаме *lex credendi* (закон на вярата). Първо, бихме искали да зададем няколко въпроса, на които бихме се радвали да чуем отговора на вярата, а не на безблагодатния разум:

- Христос, който е излекувал толкова много болни хора, изцелявал ли е по реален, исторически проверим начин, или по привиден, само есхатологически убедителен начин?

- Апостолите Му лекували ли са хора като Него или

не?

- Дали светите Божии угодници, от най-древни до най-нови времена, са лекували хора като Него или не?

- Днешните Божии угодници, известни и неизвестни, лекуват ли хора като Него, или това е просто „разказ“ от остарелите „Жития на светците“?

- Как да разбираме Христовото обещание, че всеки, който вярва в Него, ще върши делата, които Той върши, и дори „по-големи от тях“? (Йоан 14:12). Или Неговото обещание, че християните „на болни ще възложат ръце, и те ще бъдат здрави“? (Марк 16:18). Или Неговото обещание, че християните „ако изпият нещо смъртоносно, няма да им навреди“? (Марк 16:18). Между другото, как може Кръвта Христова в причастието да навреди на някого? Не е ли смъртоносна? Или е, както ни учи самият Христос, животносна и животворяща, по-силна от всички вируси, бактерии и зарази?

- Какво означават „дарби за лекуване“ чрез силата на Светия Дух, за които говори Свети апостол Павел? (1 Кор. 12:9).

ЛИТУРГИЧНИ АРГУМЕНТИ, ЧЕ СВЕТОТО ПРИЧАСТИЕ Е ЛЕКАРСТВОТО ЗА БЕЗСМЪРТИЕ, СЕГА И ЗАВИНАГИ

А сега ето няколко литургични текстове, които дават отговора на църквата на поставените въпроси, може би не достатъчно „прогресивен“ и „научен“, но нормативен и формиращ за православните християни.

1. В молитвеното правило преди Светото Причастие християнинът се моли: „Хляб за вечен живот и за изцеление на многообразните недъзи да ми бъде Твоето свето Тяло и честна Кръв, добросърдечни Господи“ (канон, първа песен, първи тропар). – „Пресвета Трапезо на Живия Хляб, Който поради милост слезе от небето и даде на света нов живот, удостой и мене недостойния с благоговение да Го вкуся сега и бъда жив“ (канон, трета песен, Богородичен). – „О, Господи Иисусе Христе, Боже мой, да не ми бъде за осъждане причащението с пречистите и животворящи Твои тайни, нито да заболeya по душа и тяло...“ (първа молитва, на Свети Василий Велики). – „Удостой ме неосъдно да се причастя с пречистите, безсмъртни, животворящи и страшни Твои Тайни, за прошка на греховете и за вечен живот, за освещение, просвещение, *сила, изцеление и здраве на душата и тялото...*“ (девета молитва, на Свети Йоан Златоуст).

2. На самата Света Литургия, преди самото Причастие, литургистът, епископът или свещеникът се моли от името на цялото евхаристийно събрание със същите или подобни думи: „Господи, ...не за осъждане да ми бъдат тия Светини, ...а за *очистване и освещение на душата и тяло-*

то“ (Литургия на св. Златоуст). - „Ти, Владико, направи така, че подлежащите дарове да бъдат за всички нас за добро, всекиму според неговата нужда: придружавай тези, които плават, съпътствай онези, които пътуват, *изцери болните, лекару на душите и телата*“ (същата Света Литургия). - „*Болните изцерявай...* защото Ти, Господи, си... *лекар на болните*“ (Литургия на св. Василий). „Боже наш, ...нито един от нас да не бъде виновен пред тия Твои спасителни и небесни тайни, нито да бъдем *немощни по душа и тяло...*“ (същата Света Литургия).

3. След Светото Причастие се повтаря същият лайтмотив: „Благодарим Ти, Господи Боже наш, за причещението със светите, пречисти, безсмъртни и небесни Твои тайни, които си ни дал за благодеяние, и освещение, и *изцеление на душите и телата ни*“ (Литургия на Свети Василий, благодарствена молитва след Светото Причастие, в която към края фразата „за изцеряване на душата и тялото“ се повтаря още веднъж). В молитвеното правило след Светото Причастие продължава в същия дух: „...Дай и на мене те (Светите Тайнства) да донесат *изцеление на душата и тялото...*“ (първа молитва). – „Нека тази евхаристия ми бъде за радост, здраве и веселие...“ (четвърта молитва). – „...Удостои ме до сетния си дъх неосъдно да приемам освещението на пречистите Тайни за *изцеление на душата и тялото...*“ (пета молитва).

В тази връзка не е излишно да се отбележи, че Църквата има и специално свето тайнство, тайнството Елеосвещение (популярно „маслосвет“), установена именно с цел възстановяване на здравето, и че в него, от началото до края, непрестанно се търси *изцелението на душата и тялото*, при което Господ винаги дарува изцеление на душата, но не винаги на тялото, в зависимост от Не-

говия Промисъл, защото Той най-добре знае кое е най-полезно и спасително за болния в даден момент. Освен това, дори по време на обикновеното помазване с благословено масло от петохлебницата или от кандилото, неизменно се използва формулата за *изцеление на душата и тялото*. По същия начин, след отпуста на Светата литургия и други богослужения, свещеникът обикновено добавя този или подобен неформален, традиционен молитвен поздрав към присъстващите верни: „За здраве и спасение на всички вас!“ Между другото, всички подчертавания при цитирането на литургични текстове, свързани с тази тема, принадлежат на автора на тези редове и целят да подчертаят, че Църквата, в духа и буквата на своята Литургия, еквивалентни на духа и буквата на нейното Свето Писание, не е просто „междинна спирка“ или „превозно средство“ към Царството Божие, както смята един представител на „научното богословие“, а по-скоро самото Царство, което, вярно е, все още с нетърпение очакваме, но което вече е „дошло в сила“ (Марко 9:1). Следователно, наред с всичко останало, Църквата е Работилница на спасението и най-великата Лечебница, най-добрата Болница, истинската къпалня Витезда („Дом на Милосърдието“ Божие).

Молим нашите братя и сестри читатели да не тълкуват това наше твърдение по никакъв начин, в никакъв случай, за нищо на света, под призмата на „прогресивното“ и „научно“ богословие, като абстрактно, метафорично и в най-добрия случай символично позоваване на бъдещо, есхатологично състояние на нещата, без значение за състоянието на нещата *тук и сега*. Признаваме есхатологичното измерение на битието и живота на Църквата, но признаваме и *историческото* измерение на нейното битие и живот. Признаваме есхатологията, но не и есхатомо-

низма и есхатоманията. Признаваме есхатологичната пълнота на изцелението и спасението, но признаваме, не по-малко, и неговото *реално* историческо предусещане, неговия Залог и неговото Оприсъствяване. Следователно, ние не говорим само за „потенциални“ есхатологични събития, но и за исторически събития, които са били и стават. Това означава: Христовите, апостолските и светителските изцеления, преди всичко, са *исторически* събития и тяхното вътрешно духовно послание е, че техният последен и пълен смисъл ще бъде разкрит в Есхатона. А още по-важен и още по-реален е лечебният потенциал на Светата Литургия на Светата Христова Църква и той кулминира в Светото Причастие, в най-дълбокото възможно онтологично единение със Самия Христос.

БОГОСЛОВСКО-НАУЧНА „СИМФОНИЯ“ ЗА СВЕТОТО ПРИЧАСТИЕ

В наши дни обаче се наблюдава още по-шокиращо явление: евхаристийният Христос се е озовал под микроскоп по искане на богослови (разбира се, либерални, прогресивни, отворени за диалог с „науката“, по-точно с неоезическата богиня Наука), за което някои свещеници и богослови пишат с вдъхновение, позовавайки се на авторитети от света на науката. Интересно е, че до идеята за използване на микроскоп за проверка на наличието или отсъствието на бактерии и вируси в Чашата за причастие не са стигнали епидемиолози, а „еманципирани“ богослови, богослови, които са добре дошли в „прекрасния нов свят“ и неговия „нов световен ред“. Те проявяват комплекс за малоценност по отношение на „модерните“ или „мейнстрийм“ научни теории, идеологията на свободата, уж неограничена, новите социални и „джендър“ концепции и други подобни, и под прикритието на диалог между теология и наука, теология и култура, смирено и сервилно приемат необходимостта от адаптиране на теологията към всяка нова „тенденция“, дори с цената на преразглеждане на Евангелието и правене на отстъпки там, където не би трябвало да има такива, в областта на фундаменталните истини на християнската вяра, като например богооткритата истина за Светата Евхаристия и Светото Причастие като източник на пълнотата на живота, здравето и спасението.

Точно както някога на християнския Запад философията и науката са били толерирани като „служини на теологията“ (*ancillae theologiae*), така днес някои философи и

учени или игнорират, или, в най-добрия случай, толерират теологията, която се съгласява да бъде тяхна „служиня“ (ancilla), а някои разочаровани теолози упорито молят поне за такова отношение към тяхната „професия“. При това те забравят, че науката се занимава само с една част от реалността и че съществува огромна област от реалността извън сферата на науката. Най-добрите учени в наши дни добре осъзнават това. Венивър Буш, „бащата на съвременните компютри“, стига дотам, че заявява, че „науката не може да докаже абсолютно нищо“. Това негово твърдение е цитирано от д-р Ариел Рот, автор на книгите „Произход: Свързване на науката и Свещеното Писание“ (A. A. Roth, *Origins: Linking Science and Scripture*, Review and Herald Pub. Assoc., Hagerstown, MA, 1998.) (сръбски превод и издание на Центъра по природонаучни изследвания, Белград, 2001: Постање: повезивање науке и Библије) и „Науката открива Бога: Седем убедителни доказателства за неговото съществуване“ (A. A. Roth, *Science Discovers God: Seven convincing lines of evidence for His existence*. Hagerstown, MD, 2008.) (сръбски превод от Иван Бошковић, издание от Метафизика, Белград 2007 г.: Наука открива Бога: позадина велике контроверзе), от които по-долу ще вземем още няколко релевантни факта и тези, които могат да ни бъдат полезни за нашата тема.

Микроскопът не е напълно остарял инструмент, още по-малко е излишен, но е безполезен, когато сме изправени пред „миниатюрния субмикроскопичен свят“ и особено пред света на вярата, свят извън или, по-точно, отвъд възможностите на научното изследване и познание. Не само теологията, но и съвременната квантова физика сочи илюзорния характер на идеята, че е желателно и възможно да се проверяват опитът и знанията, произтича-

щи от вярата, чрез процедурите и методите на научното изследване. Първо, теорията на относителността на Айнщайн, а след това и прозренията на Макс Планк, Нилс Бор, Вернер Хайзенберг и други величия на съвременната физика (с елементи на метафизика!) изоставят предишното разбиране за точни и строго валидни природни закони и ги заменят с теории на относителността, неопределеността, непредсказуемостта... Ще цитираме като илюстрация само добре познатите школки примери за „квантова суперпозиция“ и „квантов тунелен ефект“, както и вече класическото явление, че една и съща микрочастица (електрон, фотон...) се появява ту като частица, ту като лъчение или вълна, ту я има, ту я няма, ту е материя, ту е енергия...

Следователно, използването на микроскоп за откриване на вируси и бактерии в самата свята чаша, от която се причастяваме, и дори в самото свято Тяло и Кръв Христови (!), свидетелства за същностното неверие, че Бог като Създател не е подчинен нито на Нютонови, нито на квантови закони, които е дал на Своето творение, а е *над* тях. От това следва, че онези доктори на богословските науки, които „говорят и пишат за възможността за предаване на инфекция чрез Светото Причастие“, съзнателно отхвърлят, по думите на свещеника д-р Оливер Суботич, отдавнашното, но ненадминато твърдение на най-добрия професор по апологетика в историята на сръбското богословие, протоерей Лазар Милин, блажена му памет, че „е чисто противоречие на здравия разум да се страхуваме от инфекция от Този, Който е източник на здраве и живот“. Същото, с други думи, се твърди и от публичното съобщение на Светия синод на нашата Църква от 16 март тази година (2020), в което се казва, че „всичко е възможно за Бога, дори преодоляването на природните закони и

неестествените процеси“. Следователно, доказването на тезата на „неоправославните“, тоест псевдоправославните богослови, че „Причастието е пълно с вируси и бактерии“, не е нищо друго освен „заключение без експеримент с позоваване на резултата от този експеримент“, както е остроумно отбелязано. Един лекар от Гърция изследвал Светото Причастие под микроскоп и днес е монах на Света гора Атон.

СВЕТО ПРИЧАСТИЕ – „ЗА ИЗЦЕЛЕНИЕ НА ДУШАТА И ТЯЛОТО“ ИЛИ „ЗА СЪД И ОСЪЖДАНЕ“?

Въз основа на всичко гореизложено се налага само едно заключение: християнинът може да се зарази навсякъде, дори в Божия храм, ако е разпространена някаква инфекция, и по различни начини, но никога и по никакъв начин от Светото Причастие. С това не превръщаме осветените евхаристийни Дарове в предмет, в нещо отделно и независимо от цялостното съборно литургично чинодействие, а още по-малко в магически, вълшебен предмет, който действа ex opere operato, насилствено и автоматично, без никакво наше свободно и доброволно участие чрез вяра, любов, благодарност и аскетизъм. Тази наша констатация неизбежно ни води до следния факт: Светото Причастие е Хлябът на живота, Чашата на благословението и Лекарството на безсмъртието, при условие че пристъпваме към него „със страх Божий, вяра и любов“, а не по начин, противоречащ на тези изрази на нашето смирено приемане на Дара на даровете. Вярно е, че Свети Иринеи Лионски сбито е казал самата истина, че нашата вяра е в съответствие с Евхаристията и че тя не съществува без евхаристийния живот, но не бива да пренебрегваме втората част от неговото твърдение, според което Евхаристията е в съответствие с нашата вяра, което означава, че пълната и истинска вяра не е индивидуално вярване, а вярата на Христовата Църква, православната християнска вяра – *conditio sine qua* поп за участие в евхаристийното събитие и преживяване. Истинската вяра, разбира се, не е мъртва, абстрактна, безжизнена вяра – и демоните, в края на край-

щата, вярват, но треперят пред Христос (виж Яков 2:19), въпреки че знаят, че Той е Светият Божий (Лука 4:34) и Син Божий (Матей 8:29; срв. Марко 5:7) – а жива, конкретна, действена вяра, „чисто и непорочно благочестие пред Бога и Отца“ (Яков 1:27), чийто връх е любовта, най-голямата от всички добродетели и събирателното име за всички добродетели (виж 1 Коринтяни 13:13).

Без такава вяра и без молитвеното настроение, което произтича от нея, не си струва да се пристъпва към Светото Причастие, защото в такъв случай то не само че няма да донесе прошка на греховете и изцеление на душата и тялото, но ще донесе и *съд и осъждане*, което е фраза, едновременно присъстваща почти навсякъде, където срещаме фразата „за изцеление на душата и тялото“. Това непременно повдига въпроса: как Причастието с един и същ Христос може да донесе изцеление и спасение на едни, а съд или осъждане на други? Вече дадохме отговор на първата част на въпроса (християнинът пристъпва към Причастието с жива и действена вяра в Христос и особено в Неговото присъствие и действие чрез Светото Причастие), докато на втората част на въпроса намираме само един отговор: човек пристъпва към светата чаша без истинска вяра в Христос, присъстващ и действен в Светата Евхаристия, а подхожда към него формално, механично, без да знае какво всъщност прави, защото „така трябва да прави“ и „така са правили дядо ми и баба ми“. Както правилно подчертава г-н Кръсто Станишич, богослов от Подгорица, „онова, което е осветено и преобразено от божествената благодат, каквото е Светото Причастие, Тялото и Кръвта Христови, е лишено от своите лечебни и освещаващи свойства и е сведено до част от фолклорните традиционни ритуали“. В тази перспектива, добавя той, „мо-

литвата вече не е реално средство за спасение и призоваване на божествената благодат, а още по-малко оръжие в борбата срещу злото“, а се превръща в „литературен жанр, социална проява или, в най-добрия случай, един от методите на психотерапията“.

С други думи, Евхаристията, или Светото Тайнство на Причастието, представлява, както всичко останало в Църквата или, по-добре казано, повече от всичко друго в Църквата, богочовешка реалност: от една страна, Бог, чрез Христос и в Светия Дух, безусловно (*безплатно*, според съвременната потребителска терминология) ни предлага и дава Самия Себе Си, пълнотата на Своята любов и благодат, а от друга страна, ние реагираме или като възприемчиви, или като невъзприемчиви към Неговия безценен дар. Или литургично, евхаристийно, благодарим на Господа за всичко, от призова от небитието в битието до гражданството в бъдещото Царство Божие *още тук и сега*, или, подобно на Иван Карамазов у духовния гигант Достоевски, „връщаме на Бога входния билет“ и отказваме да влезем в Неговото Царство. Този втори избор, по-скоро антиатеистичен, отколкото атеистичен, не означава вече, че „с вяра ходим, а не с виждане“ (2 Кор. 5:7; сравни Рим. 1:17; Гал. 3:11 и Евр. 10:38) и че вярата е „твърда увереност в онова, на което се надяваме“ (Евр. 11:1). Но, отново според Достоевски, където няма вяра в Бога, всичко е позволено, няма повече морал, няма повече bliжен, остава само самообожественото „аз“. Вместо добри дела и добродетели (виж Мат. 5:16; срв. Йоан 6:28; Деян. 9:36 и 26:20; Рим. 2:3-11; 13:3; 2 Кор. 9:8; Еф. 2:10; Филип. 4:8; Кол. 1:9-10; 1 Тим. 2:9-10; 5:9-10 и 25; 6:18; Тит 2:14; 3:8 и 14; Евр. 10:24; 13:21; Як. 1:2-4; 14-22; 1 Петр. 2:12; 2 Петр. 1:3-9 и Откр. 14:13) на сцената на нашия живот и на цялата исто-

рия на света, излизат „безплодните дела на тъмнината“ (Еф. 5:11; срв. Рим. 13:12), „делата... лоши“ (Йоан 7:7), „беззаконните дела“ (II Петрово 2:8). Ако обобщим всичко казано и го приложим към основната ни тема, ще кажем, че Светата Евхаристия и Светото Причастие винаги предполагат две измерения – божествено, *благодатно* и човешко, *подвижническо* или *етично-аскетично*. Ако и двете са представени, ние се причастяваме за спасение и изцеление, а ако последното отсъства, причастяваме се за съд и осъждане, а не за здраве и спасение на душата и тялото. Това ни е предадено най-красноречиво от свети апостол Павел, когато пише: „И така, който яде тоя хляб или пие чашата Господня недостойно, виновен ще бъде спрямо тялото и кръвта Господня. Но нека човек да изпитва себе си, и тогава да яде от хляба и да пие от чашата. Защото, който яде и пие недостойно, той яде и пие своето осъждане, по-неже не различава тялото Господне. Затова между вас има много немощни и болни, а и умират доста.“ (1 Кор. 11:27-30). Следователно, за последователните християни, към които освен подвижниците спадат и искрено каещите се, Светото Причастие е Лекарство на безсмъртието, а за останалите, недостойните и непокаялите се, то не е, но не от само себе си, а защото предпочитат болестта пред здравето, погибелта пред спасението, смъртта пред живота.

За да разберем това по-добре, ще цитираме евангелието, където се споменава как Господ Христос веднъж „изцери мнозина, които страдаха от разни болести“ (Мк 1:34). Свети Теофилакт Охридски обяснява в своя коментар: „Той не изцери *всички* доведени – защото някои бяха невярващи и не бяха изцерени поради неверието си – а изцери *мнозина*, тоест онези, които имаха вяра“. При друг случай, „като дойде в отечеството Си“, Той „не

извърши там много чудеса поради неверието им“ (Мат. 13:54 и 58). Това означава: като Богочовек, като Всемогъщ Господ, Той *е можел* да извърши там много чудеса, дори безброй чудеса, но не ги извършва не защото *не иска и не желае* това, а защото е създал човека, живата икона на Своя Образ, свободен и затова не иска и не желае да му налага Себе Си, Своята любов и Своего спасение насила. По подобен начин светият апостол Павел пише, че Бог не е позволил на „непокорните“ да влязат в Обетованата земя, „в Неговата почивка“ и то изключително „поради неверие“ (Евр. 3:18-19).

Трябва обаче да се подчертае също, че нашият Господ е толкова човеколюбив, че толкова силно иска „да се спасят всички човеци“ (1 Тим. 2:4), че дори слабата вяра, минималната вяра, вярата не по-голяма от „синапено зърно“ (Мат. 17:20 и Лука 17:6), „най-малкото от всички семена“ (Мат. 13:32 и Мк 4:31), Той не пренебрегва, нито презира. Напротив! Малката вяра в очите на Спасителя е нещо качествено различно от неверието: неверието е отхвърляне, *непослушание* у апостол Павел, „връщане на билета“ на Бога у Достоевски, а малката вяра е незрялост за вярата, но и копнеж за нея, дори, сякаш парадоксално, и път към нея. Затова Той критикува малката вяра, но не я отъждествява с неверието. Така например, в ненадминатата Си Проповед на планината, Той нарича Своите слушатели малOVERCI (Мат. 6:30 и Лука 12:28), но не прекъсва проповедта Си към тях. По време на буря на Тивериадското (Генисаретското, Галилейското) езеро, Христос се обръща към смъртно ужасените апостоли с укорителен въпрос: „Защо сте толкова страхливи, малOVERCI?“ (Мат. 8:26), но едновременно с това ги спасява, като напълно успокоява бурята. По време на подобна буря, след като преди това е

дал на светия апостол Петър свръхестествената способност, подобно на Него, да ходи по вода – а след това, когато апостолът премества погледа си от Христос към бурните вълни и осъзнава ледените и тъмни дълбини под тях, започва да потъва – Той с любов го укорява с думите: „Маловерецо, защо се усъмни?“ (Мат. 14:31), но преди това протяга ръка и спасява живота му. Христос, освен това, веднъж нарича всичките Си най-близки ученици, апостолите, маловерци (Мат. 16:8). Значи, ако и те са маловерци, какво тогава сме всички ние, започвайки с автора на тези редове? Най-трогателният пример за човеколюбивото снизхождение на Христос към слаб човек със слаба вяра е, разбира се, следното събитие. Нещастен баща довежда при Него сина си, обладан от нечист дух, с молба да го изцери. Отначало Господ реагира сурово, почти безмилостно, с думите: „О, роде неверен, докога ще бъда с вас? Докога ще ви търпя?“ Но веднага след това казва: „Доведете го при мен!“ Отчаяният родител извиква към Христос: „...ако можеш нещо, смил се над нас и ни помогни!“ Господ отговаря: „Ако можеш да повярваш, всичко е възможно за вярващия.“ При това бащата на измъчваното дете, облян в сълзи, изрича публично признание, което е уникално по своята искреност и изумително по своето смирение. „Вярвам, Господи! Помогни на неверието ми!“ (Мк 9:17-24; подчертаването наше).

Какво виждаме в това описание на едно от чудотворните изцеления, които Христос извършва? Първо, че Той над Своята справедливост поставя Своята любов, тоест, че при Него справедливостта и любовта, за разлика от нашата човешка реалност, са двуединна реалност, два божествени атрибута, които се проникват взаимно (антитеза: „О, роде неверен...“ - „Доведете го!...“). Второ, че тра-

гичният родител насочва към Христос последния лъч надежда, основан на двуединната реалност на неверието, което копнее за вяра, и вярата, която все още е заражена с неверие („Вярвам, Господи! Помогни на неверието ми!“), докато Той, макар че е Единственият Лечител, приписва изцелението на вярата на човека, а не на Себе Си („Ако можеш да повярваш...“), показвайки, както и винаги и във всичко, безкрайно смирение, снизхождение, кенозис, заради нас и заради нашето спасение. Нещо повече, неговата кенотична любов стига дотам, че дори без проява на каквато и да е вяра от страна на болния, единствено въз основа на вярата на другите в Христос като Лечител и Избавител, Той го изцелява: така, когато четирима мъже донесат при Христос неподвижен, парализиран човек, тогава „...Като видя *вярата* им (подчертаването наше), Исус каза на разслабения: чедо, прощават ти се греховете. (...) тебе казвам: стани, вземи си одъра и върви у дома си“ (Мк 2:1-12).

Всички тези факти от историята на спасението са валидни и в евхаристийния контекст: Светото Причастие винаги е източник на здраве и всяко друго благо за онези, които пристъпват към него „със страх Божий, вяра и любов“, но не и за онези, които по навик и формално, пристъпват към него недостойно, като израз на народна традиция или своеобразно културно-художествено събитие, без вяра в реалното и спасително присъствие на Богочовека Христос *под формата на хляб и вино*. За щастие, такива хора са малко на брой и стават все по-малко, и както видяхме, някои от тях се преобразяват духовно и стъпват на пътя на вярата. По-голямата част от новопоявилите се самопровъзгласили се критици на практиката и начина на причастие на верните в Православната църква – от

редиците на „професията“ и „разследващата журналистика“ – са хора, които не само че не се причастяват, но и нямат връзка с Църквата. Те се занимават с въпроса за самото причастие (чест на изключенията!) по една единствена причина – защото не признават никакви „човешки права“ и граждански свободи за християните, дори правото на вяра и да я практикуват според собствения си свободен избор и съвест. Те са подкрепяни, за съжаление, вероятно без да знаят какво правят, от някои лъже-богослови, застъпници на идеята за „реформи църковни“, както би казал отдавна починалият архимандрит Петроний Търбоевич.

ИСТИНСКОТО ЗНАЧЕНИЕ НА ДУМИТЕ „НЕ ИЗКУШАВАЙ ГОСПОДА, СВОЯ БОГ“

И все пак, прави са онези, които изтъкват, че човек не бива да „изкушава Господа, своя Бог“ (Мат. 4:7; срв. Второзак. 6:16), но са прави само отчасти. Защото не е изкушаване на Бога, когато някой участва в Литургията и се причастява и по време на епидемия, както и по време на съпътстващата я изолация или самоизолация, а когато епископ или презвитер затвори светия храм за верните, или произволно реши да не служи за неопределено време Светата Литургия, или експериментира с начина на причастяване (от уж първоначалния до експерименталния начин!), защото и в трите случая по подразбиране се внушава, че е възможно човек да се зарази чрез Причастие. Подобно послание, независимо от евентуално добрите намерения на авторите му, авторът на тези скромни редове все пак счита за богохулно и, в крайна сметка, криптоатеистично.

А кога на практика имаме изкушаване на Бога от друга страна или по друг начин? Според нас тогава, когато някой, било то от средите на онези, които поддържат тезата за възможността за заразяване чрез причастие, било то от средите на онези, които решително отхвърлят такава възможност, започне да доказва, че е прав, като предлага в светата чаша с Причастието да се сложи някаква силна отрова. Според някои тя ще убие този, който се причастява от такава чаша, а според други ще важат Христовите думи, че християните, дори и да „изпият нещо смъртоносно, няма да им навреди“ (Мк 16:18). Това нецърковно и безотговорно предложение на един „неоправославен богослов“ от

нашето време изобщо не е ново: преди около сто години вече споменатият архимандрит Петроний, иначе двоен доктор по богословие и не маловажен богослов за своето време и регион, предлага да сложим цианкалий в светата чаша и след това, по този начин, да проверим дали евхаристийните Дарове са по-висши или подчинени на естествените закони. Според автора на тези редове и в двата случая, и сега, и някога, има едно нагло и директно *изкушаване на Бога*: или покажи, Боже, че отровата със сигурност ще подейства, чрез силата на Твоите собствени „естествени“ закони, или покажи, че няма да подейства, чрез силата на Твоето божествено всемогъщество!

И в двата случая действа магически подход към Светото Причастие: някои го инструментализират, за да докажат своята гледна точка, други – своята, а и едните и другите всъщност свеждат Светата тайна, главното Събитие в нашия живот и опит, до аргумент за своите вярвания и инструмент на своите предразсъдъци. Предварително е ясно, че като съзнателно и умишлено слагаме цианкалий или някаква друга отрова в чашата с Причастието, всъщност ще се опитаме да подчиним Самия Господ на себе си, да Го сведем до наш послушник или слуга, така че ние да бъдем Господ вместо него, и това, очевидно, е чисто магическа процедура и директно изпитване на самия Господ Бог. Резултатът също е предварително известен: Причастието няма да престане да бъде Лекарството на Безсмъртието, но отровата ще действа. Всъщност, в историята на човешките грехове и престъпления не са непознати случаи на убийства, извършени с отрова, хвърлена в чашата със Светото Причастие. Просто и разбираемо, но същевременно интелигентно и духовно обяснение ни дава покойният патриарх Павле, когато пише: „Би било преко-

мерно упование в Божията благодат, най-малкото осъдително лекомислие, недостойно за нас като помощници, „сътрудници на Бога“ (1 Кор. 3:9), ако свещеник, знаейки, че виното е било в неподходящ съд, или е било заразено с някакъв вирус, или е било отровено, го използва за Причастие. Защото трябва да се разбере, че ние, верните, не смятаме, че Светото Причастие е химическо средство за неутрализиране на отрова или че то може да се използва за тази цел, или да се експериментира с него по този начин, а преди всичко и най-вече то е божествено средство за духовно издигане, освобождение от греха, придобиване на вечен живот и възкресение в последния ден (Йоан 6:54).“ Не бива да пренебрегваме и този негов коментар, вдъхновен от думите на свети апостол Павел (виж 1 Кор. 11:27-30): „Може да звучи парадоксално, ако (...) кажем, че Църквата винаги е знаела, че Светото Причастие наистина може да бъде причина за слабост и болест, и дори за смърт.“

Нека си представим обаче различна ситуация: без никакво намерение да изпитва Бога като проверява Неговото всемогъщество, изобщо без да знае, че някой е сложил отрова в чашата, християнин приеме причастие чисто-сърдечно, със страх Божий, вяра и любов. Какъв ще бъде резултатът? Вярваме, че отровата няма да има никакъв ефект, именно според Христовото обещание, че на християните няма да им навреди „ако изпият нещо смъртоносно“, и това е така, защото този християнин не само не е изкушавал Бога, но, напротив, е проявил истинска вяра и любов. Има само един извод: Светото Причастие е или наистина лечебно (изцеляващо) *тук и сега*, или е неефективно *тук и сега* (с крехката надежда, че ще бъде ефективно в Есхатона). То е ефективно и чудотворно и се-

га, и винаги, и во веки веков, тоест както исторически, така и есхатологично, но за някои то носи здраве, живот и спасение, а за други носи болест и смърт, духовна или физическа (или и двете!), според тяхната вяра или неверие, готовност или недостойнство.

КАКВО КАЗВАТ ВЯРВАЩИТЕ И ДРУГИ ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА НАУКАТА И „ПРОФЕСИЯТА“

Тази истина, проверена и доказана безброй пъти, не е непозната дори в света на науката. Затова сега нарочно няма да я илюстрираме с опита на някой свещеник, а с житейското отношение на вярващ учен, наш съвременник. Д-р Елена Ямарелу, професор по инфекциозни болести в Атинския университет, на въпроса как гледа на възможността за заразяване чрез Свето Причастие по време на настоящата епидемия, отговаря със следните думи: „Тази тема е създадена ненужно. Аз лично смятам, че нещата стоят по съвсем друг начин. Светото Причастие е свещено Тайнство. Когато отиваш да се причастиш, не отиваш по навик, а от желание да приемеш Тялото и Кръвта Христови. Това е най-великото Тайнство. Или вярваш в него и се причастяваш нормално, или не вярваш в него и не се причастяваш. Тези, които искат да се причастят, не трябва да се страхуват. Няма половинчати решения като използването на специални лъжици и т.н. Аз съм категорично против всичко това. Ако вярваме, не предизвикваме съдбата. Ако става дума за такова свещено Тайнство и човек отива да се причасти, тогава това е най-важното в живота му. Ако вярвам, че мога да се заразя чрез него, тогава не вярвам в най-великото Свето Тайнство. Тези, които искат да се причастят, не трябва да се страхуват, че някога чрез Причастие може да се предаде микроб.“ На следващия въпрос дали би се причастила, ако знае, че вярващият, който стои пред нея, е заразен с коронавируса - тя отговаря така: „Бих се причастила, с вярата, че Бог няма да позволи да

се заразя, заради участието си в такова велико свещено Тайнство. Подчертавам, че аз лично бих направила това, за себе си и от мое име.“

Между другото, бихме искали да споменем, че очевидно има професия и професия: тази видна лекарка със сигурност не е непрофесионална и най-вероятно е поне толкова специалист, колкото някои от нашите незаменими експерти, един от които заявява, че не може да изключи възможността за заразяване чрез Причастие, а друг, горкият, и веселяк, смята, че липсата на разрешение за краткосрочно прекъсване на полицейския час, за да могат хората поне да дойдат на Литургията и да се Причастят на Великден, не е нищо страшно, защото, за бога, нечестването на Възкресение или на който и да е друг празник означава просто „едно кльопане по-малко“. И всичко това, за съжаление, беше казано пред лицето – или по-скоро в лицето – на сърбите в Сърбия, от които повече от деветдесет процента изповядват православната вяра и принадлежат към Сръбската православна църква. Не можем да премълчим и факта, че сред нас има много отлични и също толкова квалифицирани лекари – някои от които познаваме лично – които, както на думи, така и на дела, представляват позицията на г-жа Ямарелу, но те не се виждат, нито ще се видят, в предаванията на нашите телевизии.

Някои видни лекари, а и множество влиятелни международни медицински институции и организации, отиват още по-далеч, като разглеждат въпроса за предполагаемата опасност от инфекция вследствие приемане на Причастие от една и съща Чаша, било то чрез директно пиене от нея или чрез използване на осветена лъжица (на обикновен език, *лъжичка*). За разлика от г-жа Ямарелу, която разглежда проблема, или псевдопроблема, едновре-

менно и от гледна точка на науката, и в светлината на вярата, гореспоменатите лекари и институции напълно игнорират наличието или отсъствието на вяра и подхождат към актуалния днес въпрос изключително от гледна точка, която считат за професионална и научна. Например, „Експертната комисия“ към гръцкото Министерство на здравеопазването е оценила, че съществува възможност за инфекция чрез Причастие. Д-р Йоан Кундурас, пенсиониран професор от Медицинския факултет в Солун, реагира решително на тази оценка, като аргументирано доказва, че „международни научни изследвания потвърждават безопасността на Светото Причастие по отношение на паразитите“. Той чисто и просто отваря базата данни PubMed, въвежда ключови думи (Shared Communion Cup (чаша за споделено причастие), Hazard (опасност) и Infections (инфекции)) и, въз основа на Established data (установени данни), получава достъп до десетки строго научни изследвания, чиято научност, според него, би могла да бъде поставена под съмнение само от някой, чиято „централна нервна система е нарушена“. След като проучва петнадесет такива изследвания, публикувани в престижното списание Journal of Infections, той решително твърди: „Не се споменава нито едно заболяване, което възниква в резултат на споделеното използване на чашата за Свето Причастие.“ Позовавайки се на текста на О. Н. Гил (O. N. Gill), публикуван в това списание под заглавие „Опасността от заразяване от чашата за споделено Причастие“ (The Hazard of Infections from the Shared Communion Cup) през 1988 г., когато ХИВ беше гореща тема, посочва, че дори ХИВ инфекцията не се е разпространявала чрез Причастие. Няма да цитираме другите му източници, а само общото му заключение, че Причастието и пато-

генните явления са взаимно изключващи се.

В този контекст, с благодарност трябва да споменем и текста на дякон Константин Доич (Дојић) „За политическата злоупотреба с пандемията с цел религиозна дискриминация“ от март тази година (2020), който също цитира резултати от научни изследвания, от които трябва да изброим поне някои. „Научни изследвания“, пише той, „които се занимават с количеството и вида на микроорганизмите върху евхаристийните съдове в симулирани условия на евхаристийния обред, стигат до заключението, че в зависимост от няколко фактора – алкохола във виното, антимикробното олигодинамично действие на медта, месинга, среброто и златото, използвани като материали, и особено поради акта на избърсване на приборите с кърпа, микроби върху тези предмети съществуват, но количеството им е много малко. Установено е, че простото избърсване на евхаристийната чаша между причастяващите се с лена на кърпа намалява броя на микробите с деветдесет процента. (...) Гореспоменатите метали имат почти пълно антисептично действие. Това свойство на среброто, златото, месинга и медта, от които обикновено се правят евхаристийните чаши, е известно от древни времена и днес е известно като олигодинамичен ефект.“ Той продължава: „Най-новите изследвания сочат факта, че макар коронавирусът да може да оцелее върху неръждаема стомана, стъкло или пластмаса в продължение на дни, върху чиста мед той изчезва само след четири часа, докато месингът (от който често се правят свещени съдове и лъжици) го унищожава за няколко минути.“

Като не насочва вниманието ни само върху вируса COVID-19, а по-скоро върху инфекциозните заболявания като цяло, той цитира резултатите от епидемиологично

изследване от 1997 г., когато са наблюдавани шестстотин деветдесет и един души, редовно приемащи Причастие в продължение на дълъг период от време, и е направено заключението, че „хората, които редовно и дори ежедневно приемат Причастие, не са изложени на по-голям риск от инфекция в сравнение с хората, които не приемат Причастие или които изобщо не посещават християнско богослужение“. След това той съобщава, че Центърът за контрол на заболяванията в Съединените щати, именно въз основа на това проучване, в отговор на зачестилите злонамерени доноси от противници на Евхаристията, е издал препоръка, в която се посочва същото, което ние, православните християни, включително и авторът на тези редове, твърдим, че никога не е регистрирана епидемия, произхождаща от евхаристийната Чаша. (Между другото, заради това твърдение, без да споменава имената ни, публично ни апострофира един човек, и то не някой епидемиолог, а богослов, поддръжник, разбира се, на новите, „научно-изследователски“ и „диалогични“ (!) школи на богословската мисъл. Става дума, да напомним, за поставения въпрос: *кой е доказал, че никога не е имало заразяване вследствие на причастяване?* и за нашия контравъпрос: *и кой е доказал противното?*) Американските експерти добавят, разбира се, „че теоретичният риск от предаване на зараза съществува, но че той вероятно е твърде малък, за да бъде открит“, а в краен случай позволяват на вярващи с респираторни симптоми или отворени рани в устната кухина временно да се въздържат от причастие или да приемат причастие по някакъв друг, алтернативен начин. „Заради зачитането на религиозните свободи, забрана не е хрумвала на никого“, подчертава Доич.

В неговия текст откриваме още много интересни

сведения, подтикващи към размисъл както вярващите, така и невярващите, като например „че древната християнска практика за ритуално измиване на ръцете на свещениците преди началото на службата“ не е просто обредно правило или символичен жест, „а и практическа превенция на евентуалното предаване на повечето инфекциозни заболявания“. Вече споменахме за самоволното въвеждане от отделни епископи и свещеници на различен начин на приемане на причастие, уж безопасен по отношение на бушуващия вирус, но междувременно е потвърдено, „че теоретичният риск от заразяване през устните е по-нисък, отколкото през ръцете, така че споменатата практика на интинкция (потопяне) е по-рискована“, а вероятността някой да се зарази „чрез ръкостискане или хващане на дръжка на врата, отколкото чрез приемане на Причастие“ е много по-висока. Остроумна и духовита е забележката по-нататък в статията, че свещениците биха били подчертано най-изложени на риск от инфекция и че този факт не би убягнал от вниманието на англо-американските застрахователни компании и че те, с цел печалба, биха увеличили размера на здравната застраховка и застраховката „живот“ за свещениците изобщо, а по-специално за православните свещеници, което, разбира се, не е така.

СВЕТТО ПРИЧАСТИЕ И ПРИНЦИПЪТ НА „ИКОНОМИЯТА“ (СНИЗХОЖДЕНИЕТО)

Авторът почтено споменава и древния църковен принцип на *икономията* или разбирателството и снизхождението. Той обаче се прилага само спорадично, по изключение, и то с одобрението на компетентните висши църковни органи, където отклонението от установената практика на причастие на верните не се основава на погрешното мнение на някой клирик, че човек може да се зарази дори чрез Причастие, а оправдано се обосновава с необходимостта да се успокои страхът в душите на християните, които нямат достатъчно силна вяра, а Господ, както показahme с цитати от Новия Завет, дори и тях не отхвърля, а напротив, спасява ги. Така разбираната практика на икономията е призната и изтъквана от почти всички православни богослови, а и от подписалия този текст, макар и недоносче в богословието.

Тук обаче трябва да отбележим, че новите реформатори на традиционната литургична практика като правило не прилагат икономия в този дух и рамка, а по-скоро, премахвайки „вечните граници, поставени от нашите Отци“, като превръщат редките изключения в чести практики, съзнателно или несъзнателно изпращайки посланието, че Причастието може да бъде причина за зараза, като по този начин въвеждат в изкушението „слабите братя“, тоест ближни, в чието съзнание и съвест се борят вярата и маловерието, и създават съблазън сред верния народ и негодувание сред по-ревностните. Освен това, те не намират опора за своите литургични експерименти в неизчерпаемата

съкровищница на православните догми и свещените канони на Църквата.

Единственият аргумент, който някои от тях цитират, е кратък коментар на Свети Никодим Агиорит (Светогорец) в „Пидалион“, както е озаглавен сборникът му с канони с коментари. Двадесет и осмият канон на Петошестия Вселенски събор (Трулски събор, 691 г.) забранява обичая да се слагат зърна грозде в светата чаша и след това хората да се причастяват с тази смес, и изисква свещениците да причастяват хората само с Тялото и Кръвта Христови, а гроздето да се благославя и раздава по-късно, независимо от Светото Причастие. От коментара на Никодим обаче следва, че практиката да се поставят напоени частици от Причастието в гроздето по-късно е била използвана и по време на чумни епидемии при даване на Причастие на болните (въпреки че самият канон не споменава тази практика). Свети Никодим, тълкувайки канона, моли той да бъде уважаван и прилаган винаги, като дори и по време на чумна епидемия не препоръчва никакво „потапяне“ или „вземане с ръце“, а по-скоро определя Светото Причастие да се поставя „в някакъв свещен съд“ (вероятно имайки предвид друга чаша, не тази, която се използва редовно) и „или умиращите, или болните“ да приемат причастие от него, и то „διὰ λαβίδος“, с *лъжица* (с лъжичка). За този „свещен съд“ той предвижда да се поставя в оцет, който да се излее на чисто място или свещениците да действат както знаят и могат, но по „най-безопасния и каноничен възможен начин“.

Този коментар, както виждаме, е класическа апология на икономията и по някакъв начин не е оправдание за експерименти с причастяване без светата чаша и лъжица (лъжичка). Това е правено, а и днес все още се прави, „за-

ради имунизиране от човешки страх и незнание“, заради загриженост за слабия човек, „а и за да не изкушаваме Господа Бога, като същевременно внимаваме да не изпаднем в малодушие и маловерие и изключенията да останат изключения и да се правят само когато има крайна нужда“, както правилно заключава отец Константин. Съгласни сме и с неговата констатация, „че едрата шарка, холерата и чумата са били болести, от които е умирал всеки втори или трети заразен“, докато „в случая с коронавируса 99% от заразените оцеляват без никакви последствия“ (сега смъртността в Сърбия е 2,16%, но въпреки това увеличЕНИЕ е ниска), и особено с неговото заключение: „Откакто страшните болести бяха победени с ваксини, промените и корекциите в богослужебните практики са изчезнали“. Разбира се, не твърдим, че поради горепосочените факти трябва да третираме коронавируса като безобидна инфекция, подобна на грипа. Вярно е, че микробът е мъничък, изключително мъничък (дължината му, според учените, е от деветдесет до сто милиардни части от метъра, което означава, че е необходимо да се „подредят“ между тридесет и седемдесет и пет хиляди коронавируса COVID-19, за да заемат повърхност от един сантиметър, но все пак е опасен, твърде опасен.

ОБОБЩАВАЩИ МИСЛИ И ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Същевременно, без да се занимаваме с „конспиративни теории“, не бива да пренебрегваме колко много допринесе той по свой начин за ограничаването, често дори за потискането, на основните права и свободи на гражданите, в този контекст и на елементарната свобода на съвестта и вероизповеданието, с груба намеса във вътрешния живот, организацията и богослужебните практики на църквите и религиозните общности и нарушаване на почти всички действащи конституции и международни конвенции. С други думи, глобалистката икономическо-политическа олигархия, а под нейно ръководство и регионалните васални режими, намериха идеално извинение и повод за опит за премахване на неприкосновеността на личния живот и налагане на глобален контрол върху човешкия живот. Това измерение обаче е извън обхвата на настоящия преглед, така че ще го оставим за друг повод.

Надяваме се, че целта на нашия преглед е горе-долу изпълнена. От една страна, опитахме се, ако не да формулираме напълно, то поне да изречем със заекване отговора на нашата Света Майка Църква на появата на вируса Covid-19 и съпътстващите го болезнени предизвикателства, а от друга страна, да покажем, без никаква злонамереност или умисъл, че „новоправославната“, „новаторската“ – всъщност, протестантстващата, в някои случаи дори крайно протестантска – теология, със своите намеси и тълкуване на евхаристийния живот на Църквата, съответно на самата ѝ богочовешка същност, в условията на вирусната пандемия, само създава още по-голямо духовно обърк-

ване и открито се противопоставя на учението и делото на Православната църква. Оказва се, за съжаление, че на практика това е „теология без Бог и антропология без човек“, по думите на свети авва Юстин Попович, изречени в различен, но много подобен контекст. Желаем да увенчаем нашия смирен разказ и свидетелство с всеобхватно разглеждане на всички духовни и екзистенциални въпроси на нашата Православна Църква и нейната евангелска и апостолска вяра, по думите на архимандрит Василис Гондикакис, бивш игумен на Иверския манастир, а сега отшелник, исихаст: „Който следва неговата (Павлова) мисъл и слово, напредва с него към неизказаните тайни на живота и нетлението. Който не го следва, задава въпроси и развива коментари, които нямат нищо общо с живота, с Тайната, която събира, прави нетленно и преобразява творението, а със самотния, сътворен свят на познанието чрез мозъка и дребнавостта, която уморява и води до разпад, или, така да се каже, която се натрупва като съсирена кръв във вените на живота, за да спре най-накрая цялото кръвообращение“.

Принасяйки на Бога Светите Дарове – и чрез тях, или по-скоро в тях, самите себе си, и едни други, и целия си живот – като безкръвна Жертва за живота и спасението на света, нека стоим със страх и да слушаме внимателно какво казва Божият Дух на Църквите!

Да издигнем сърцата си нагоре! Да благодарим на Господа!

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение: един хляб и една чаша	5
Светата лъжица – измислен проблем	8
Експериментални доказателства, че светото	
Причастие никога не е преносител на зараза	14
Богословска обосновка на църковния опит	24
Свето Причастие – историческа и есхатологична	
реалност	33
Литургични аргументи, че светото Причастие е	
лекарството за безсмъртие, сега и завинаги	37
Богословско-научна „симфония“ за светото	
причастие	41
Свето Причастие – „за изцеление на душата и	
тялото“ или „за съд и осъждане“?	45
Истинското значение на думите „не изкушавай	
Господа, своя Бог“	53
Какво казват вярващите и други представители на	
науката и „професията“	57
Светото Причастие и принципът на „икономията“	
(снизхождението)	63
Обобщаващи мисли и заключение	66

Информация за сръбското издание:

Издател: БЕСЕДА, Православно издателство, Бачка епархия

Редактор: Епископ на Нови Сад и Бачка д-р Иринеј

Рецензенти: д-р Порфирий, Патриарх сръбски,

д-р Давид, Епископ на Крушевац

Уредник: С. Якшич

Компютърен набор и корици: Александър Карайович

Печатница „Графекс Плюс“, Батајница

Тираж: 10 000

CIP - Каталогизиране на публикациите на Библиотеката на Матица

Сръбска, Нови Сад

271.2-549:616.98

БУЛОВИЋ, Иринеј, 1947-

Свето Причешће – лек безсмртности / епископ бачки др Иринеј. 5. изд.

– Нови Сад: Беседа, 2023

(Батајница: Графекс плус). – 99 стр.; 21 cm (Посебна издања)

Тираж 10 000.

ISBN 978-86-81300-03-9

а) Православна Црква – Свето Причешће – Корона вирус

COBISS.SR-ID 14623241